

Тагієв С. Р.,

доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
завідувач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології,
Академія Державної пенітенціарної служби,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0000-0001-9338-4792;

Гавловська А. О.,

кандидат юридичних наук, доцентка,
в.о. завідувачки кафедри національного,
міжнародного права та правоохоронної діяльності,
Херсонський державний університет,
м. Херсон, Україна
ORCID: 0000-0002-7973-7560

РЕПРОДУКТИВНЕ НАСИЛЬСТВО ЯК ФОРМА ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

Стаття присвячена дослідженню науково-теоретичних та прикладних аспектів репродуктивного насильства як форми домашнього насильства. Зроблено акценти на систематизацію виявів та форм домашнього насильства, більш детальному аналізу виявів окремих форм репродуктивного насильства. Окремо охарактеризовано питання протидії репродуктивному насильству як формі домашнього насильства з боку держави та її відповідних інституцій, адже це сфера приватних інтересів, яка особливо регулюється відповідними нормами, що балансує на межі приватних та суспільних інтересів.

Ключові слова: *репродуктивне насильство, домашнє насильство, сексуальне насильство, аборт, примусова стерилізація, репродуктивні права, протидія, приватні інтереси, суспільні інтереси.*

Постановка проблеми. Репродуктивне насильство як форма домашнього насильства посягає на приватні інтереси фізичних осіб у сфері планування сім'ї, можливості вирішувати щодо репродуктивного і сексуального здоров'я та власного тіла, порушує репродуктивні права. Репродуктивне насильство може мати форми фізичного, психологічного, економічного насильства, морального тиску з боку членів сім'ї та родини. За даними ВОЗ, кожна третя жінка протягом життя стикається з виявами домашнього насильства стосовно себе, в т. ч. у сфері сексуального

та репродуктивного здоров'я. На жаль, більшість форм репродуктивного насильства ґрунтується на низці суспільних цінностей, зокрема, таких як: гендерні ролі, патріархальні традиції та звичаї, преференції під час народження дітей чоловічої статі, релігійні переконання, остракізм бездітних жінок та ін. Складнощі в подоланні репродуктивного насильства за участі суспільно-державних інституцій полягає в тому, що об'єктом посягання репродуктивного насильства виступають репродуктивні права особи, що відображають сферу її приватного інтересу. З огляду на вищезазначене тематика статті є актуальною та потребує детального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основою для цього дослідження стали наукові праці таких науковців, як: А. В. Горностай «Окремі питання примусової стерилізації у проєкті нового кримінального кодексу України» [1]; А. О. Дутко, М. Р. Заболотна «Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття та класифікація» [2]; О. О. Кенева «Репродуктивні права жінок та їх законодавче регулювання в міжнародному праві» [3]; А. С. Політова «Кримінальна відповідальність за репродуктивне насильство в умовах збройного конфлікту» [4]; Т. Л. Сироїд «Міжнародно-правові основи захисту сексуального та репродуктивного здоров'я жінок» [5]; окремі публіцистичні праці та ін. Проте слід зауважити, що дослідження репродуктивного насильства саме в розрізі домашнього насильства має епізодичний характер та досліджується як елемент захисту репродуктивних прав загалом.

Формулювання мети. Метою статті є дослідження науково-теоретичних та прикладних аспектів репродуктивного насильства як форми домашнього насильства.

Виклад основного матеріалу. Об'єктом репродуктивного насильства як форми домашнього насильства виступають репродуктивні права (четверте покоління прав людини). Репродуктивні права – це складова права на охорону здоров'я, які містять морально-етичні аспекти в межах суспільної моралі та приватного інтересу. Зокрема, їх можна аналізувати в рамках ст. 11 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок [6] та ст. 12 Міжнародного пакту про економічні, соціаль-

ні та культурні права [7], оскільки окремого визначення такі права не набули в нормативно-правових актах міжнародного рівня. У 1994 році відбулася Міжнародна конференція з народонаселення і розвитку (International Conference on Population and Development, далі – ICPD), на якій було сформовано прямий заклик виключити цільові демографічні показники та показники контролю за народжуваністю з національних демографічних програм, особливу увагу приділено правам жінки, необхідності статевої освіти, наданню послуг у сфері охорони репродуктивного здоров'я, пріоритетам боротьби з ВІЛ/СНІДом [8].

До репродуктивних прав належать:

- право не зазнавати сексуального чи гендерного насильства;
- право вільно вирішувати щодо своїх репродуктивних функцій;
- право на рівність у шлюбі та шлюб за згодою;
- право визначати кількість та період народжування дітей;
- право на освіту у сфері репродуктивного здоров'я;
- право на свободу від дій, які можуть завдати шкоди жінкам та дівчатам;
- право отримувати переваги наукового прогресу у сфері охорони здоров'я [9];
- право на штучне запліднення;
- право на законний аборт;
- право на сурогатне материнство;
- право на домашні пологи;
- право на внутрішньоутробні медичні тести;
- право на життя;
- право на освіту;
- право на недоторканність;
- право на свободу від катувань;
- право на свободу від дискримінації, в т. ч гендерної та ін.

Жертвами репродуктивного насильства частіше стають дівчата або жінки, проте слід зауважити, що і чоловіки теж можуть потерпати від такого виду домашнього насильства.

Виявами репродуктивного насильства як форми домашнього насильства можуть бути:

1. *Контроль вагітності.* Така форма репродуктивного насильства виявляється в контролі за менструальним циклом жінки

та наполяганні на візиті до гінеколога для контролю за овуляцією; моральний тиск та примус щодо народження або ненародження дитини; наполягання на стерилізації та вжитті протизаплідних засобів; відсутності доступу жінок до контрацептивних засобів; примус вчиняти аборт (у т. ч. і селективний) або заборона його проведення; нав'язливі запитання щодо планування народження дітей тощо.

Зокрема, відсутність доступу жінок до контрацептивних засобів ґрунтується на культурних, релігійних та соціальних факторах тих чи інших країн, відсутності належної освіти щодо репродуктивного здоров'я, відсутності достатньої кількості медичних установ та вільного доступу до медичних послуг, наявності в країні збройного конфлікту тощо. Серед таких країн слід відмітити: Нігерію, Афганістан, Ємен, Судан та ін.

Селективні аборти за статевою ознакою виступають не тільки різновидом такої форми репродуктивного насильства, як контроль вагітності, а й є формою дискримінації жінок. У більшості країн світу аборт за такою мотивацією є забороненим, проте в окремих країнах зафіксовано нелегальну практику його проведення всупереч нормативно закріпленій забороні виявляти стать дитини перед абортom. Проведення селективних абортів за статевою ознакою часто здійснюється на основі релігійних переконань, культурних особливостей та економічних чинників країни (зокрема, частіше статева преференція надається дітям чоловічої статі). Серед таких країн можна відмітити: Індію, Китай, Таїланд, Корею, В'єтнам та ін.

Аборти неповнолітніх осіб теж належать до виявів репродуктивного насильства у випадку, якщо аборт вчиняється без згоди малолітньої особи. У більшості країн аборт неповнолітнім особам проводиться за згодою батьків, опікунів/піклувальників або за рішенням суду. В окремих країнах аборти неповнолітніх осіб можуть вчинятися лише за рішенням них самих, без додаткового погодження питання із законними представниками чи судом. До таких країн належать, зокрема, США (окремі штати), Канада, Велика Британія, Австралія (окремі штати), Нідерланди та ін.

Зокрема, законодавство України передбачає такі умови проведення абарту для неповнолітньої особи:

1) медична допомога надається особі, яка досягла 14 років, за її згодою (ст. 284 Цивільного кодексу України, Закон України «Основи законодавства про охорону здоров'я» [10; 11]);

2) «проведення операції (процедури) штучного переривання небажаної вагітності у вагітної жінки віком до 14 років або в недієздатної особи здійснюється за заявою її законних представників» (наказ Міністерства охорони здоров'я «Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення» від 24.05.2013 р. № 423 [12]).

Отже, враховуючи положення вказаних норм, аборт особам, які не досягли 14 років, може проводитися без згоди, що є прямим порушенням їх репродуктивних прав.

2. *Саботаж контролю народжуваності.* Така форма репродуктивного насильства може виявлятися в такому: відмова від контрацепції без відома партнера (може виявлятися зокрема, в таємному знятті презерватива або його пошкодженні – стелсинг; відмова від протизаплідних лікарських засобів без відома партнера). Слід зауважити, що в окремих країнах передбачається притягнення до відповідальності за стелсинг (наприклад, у Каліфорнії присуджують матеріальну компенсацію, у Великій Британії та Німеччині стелсинг заборонено, відповідальність передбачає умовне засудження та штраф [13]).

3. *Застосування традицій і практик,* які завдають шкоди репродуктивному здоров'ю як формі репродуктивного насильства.

До таких традицій і практик, зокрема, можна віднести так зване жіноче обрізання (пошкодження або повне видалення зовнішніх геніталій дівчат (у середньому до 15 років) з релігійних чи культурних міркувань). У країнах (Єгипет, Ефіопія, Індія, Пакистан, Індонезія, Ірак, окремі етнічні групи Південної Америки, південно-східний та південний регіон Африки), де практикується жіноче обрізання, припускається, що воно сприяє:

- сексуальному контролю над жінками (збереження цноти до шлюбу, вірність у шлюбних стосунках);
- фертильності жінок;
- дотриманню гігієни;

– естетичному сприйняттю жіночого тіла.

Жіноче обрізання буває таких типів:

I тип – видалення клітора (клітородектомія);

II тип – видалення статевих губ та клітора (вирізання);

III тип – видалення статевих губ, зашивання піхви (інфібуляція);

IV тип – без видалення плоті, але з надрізами, припалюванням та проколами статевих органів дівчинки [13].

Зазвичай, операцію проводять старші члени громади підручними засобами без знеболювання та антисептиків (і тільки у 20–25 % її проводять кваліфіковані медики). Жіноче обрізання призводить до таких негативних наслідків здоров'я, як: кровотеча, больовий шок, інфікування статевих органів та сечовивідних шляхів, порушення менструального циклу, акушерські ускладнення та перинатальні ризики, проблеми у статевому житті, розлади ментального здоров'я тощо.

ООН у 2012 році ухвалила резолюцію щодо всесвітньої заборони жіночого обрізання (Резолюція WHA61.16 «Нанесення каліцтв жіночим геніталіям»), проте така практика продовжується і в середньому більше 4 мільйони дівчат у світі щорічно піддається жіночому обрізанню.

Дитячі шлюби – ще одна традиція, яка в т. ч. порушує репродуктивні права. До дитячих шлюбів належать шлюби, що укладаються з особами, які не досягли 18 років (відповідно до Конвенції про права дитини дитиною є «кожна людська істота до досягнення 18-річного віку» [14]). При цьому слід зазначити, що відсоток дівчат, які укладають дитячий шлюб, значно більше, ніж хлопців, зокрема понад 14 мільйонів дівчат щороку у Східній Європі, Південній та Східній Африці, Центральній Азії, Латинській Америці і Карибському басейні укладають дитячий шлюб до досягнення 18 років, а в окремих країнах – до свого 15-річчя. Серед країн, де практикуються дитячі шлюби, слід виділити Індію, Ефіопію, Бангладеш, Нігерію, Йомен, Афганістан, Руанду, Мальдіви та ін. В Україні дитячі шлюби обумовлені в більшості випадків вагітністю та підтримуються гендерними стереотипами в українському суспільстві, найбільш поширені дитячі шлюби серед представників ромів, які проживають компактно.

Обумовленість дитячих шлюбів ґрунтується на таких факторах, як низький економічний розвиток країн, традиції, вірування, відсутність належної освіти, в т. ч. і сексуальної, недосконалий правовий механізм захисту дітей, бідність, відсутність освіти щодо планування сім'ї, обмежений доступ до контрацептивів тощо. Дитячі шлюби завдають шкоду емоційному, фізичному та соціальному розвитку дітей, оскільки в таких шлюбах діти вразливі для домашнього та сексуального насильства, змушені працювати, відмовлятися від освіти, виконувати домашні обов'язки, можуть фізично постраждати від вагітності та дітонародження, відмова вступати в дитячий шлюб чи вихід з нього може стати підставою для так званого «вбивства честі» (вбивства, яке вчиняють члени сім'ї чи громади у випадку, якщо дівчина «зганьбила честь родини») і «вбивства за посаг» (вбивства дівчини членами родини для того, щоб не повертати посаг її чоловіку у випадку бажання розірвати шлюб). На міжнародному рівні зусилля на подолання дитячих шлюбів спрямовують такі міжнародні організації, як Фонд народонаселення ООН, ЮНІСЕФ, ЮНЕСКО та Жіноча організація ООН (наприклад, на сьогодні реалізується світова компанія «Зупинимо дитячий шлюб» [15]).

4. Сексуальне насильство.

Формами сексуального насильства є:

- сексуальний насильницький акт (сексуальний акт у будь-якій формі без згоди);
- сексуальне домагання (може виявлятися в небажаних дотиках, непристойних жестах і пропозиціях, нецензурних коментарях тощо);
- сексуальна жорстокість (містить емоційне та/або фізичне насильство, використання загроз і сили, завдання травм тощо);
- сексуальні знущання через маніпуляції, контроль, алкогольне або наркотичне сп'яніння (здійснення сексуального та фінансового контролю, здійснення сексуальних дій з особою без свідомості у стані алкогольного чи наркотичного сп'яніння тощо).

Отже, вияви репродуктивного насильства різноманітні та стосуються різних аспектів здоров'я, соціального та сімейно-

го життя жертв, їх свободи вибору щодо реалізації репродуктивних прав.

Складним залишається питання протидії репродуктивному насильству як формі домашнього насильства з боку держави та її відповідних інституцій, адже це сфера приватних інтересів, яка особливо регулюється відповідними нормами, що балансує на межі приватних та суспільних інтересів. Зокрема, ст. 17 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права визначає, що «ніхто не повинен зазнавати свавільного чи незаконного втручання в його особисте і сімейне життя, свавільних чи незаконних посягань на недоторканність його житла або таємницю його кореспонденції чи незаконних посягань на його честь і репутацію» [16] та ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: «Кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб» [17]. На конституційному рівні в Україні право захист приватних інтересів закріплено в тому числі і у ст. 32 Конституції України: «Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України» [18]. Отже, право на приватність не є абсолютним, тобто держава має повноваження втручатися в нього з метою захисту прав та інтересів суб'єктів правовідносин та виключно із дотриманням закону.

Слід зауважити, що історія людства знає випадки, коли держави не тільки толерантно ставилися як до домашнього насильства в цілому, так і до репродуктивного насильства загалом, але й вчиняли акти такого насильства.

Виявами репродуктивного насильства з боку держав є контроль народжуваності, який може набувати такі форми:

1. Програми щодо заохочування до народження дітей чи їх обмеження. Наприклад, проєкт «Лебесборн» у нацистській Ні-

меччині (середина ХХ ст.) спонукав народжувати матерям-одиначкам дітей від солдатів та «представників арійської раси» Вермахту у Німеччині, Данії, Бельгії, Норвегії та Франції [19, с. 6]. Прикладом обмеження кількості народження дітей є політика Китаю «одна дитина», яка була запроваджена 1979 р. з метою подолання проблем з перенаселенням, дефіцитом ресурсів та екологією в країні. В межах реалізації цієї політики китайський уряд застосовував заходи стимулювання сімей з однією дитиною (наприклад, переваги в отриманні освіти) та штрафи і обмеження для багатодітних сімей, а також широко використовувалася практика абортів, стерилізації та розповсюдження контрацептивів. Політика «одна дитина» періодично змінювала свої основні вимоги (наприклад, «дві сім'ї – одна дитина», що по факту давала можливість сім'ї мати двох дітей та ін.) та призвела до таких негативних явищ, як старіння населення, нерівномірне співвідношення статей, демографічний дисбаланс, нестача робочої сили та ін.

2. Часткова або повна заборона абортів (наприклад, у Ірландії 80-90-ті рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст., США 70–90-ті рр. ХХ ст. – поч. ХХІ ст. та Польщі 20-ті рр. ХХІ ст. [20, с. 16]).

3. Примусова стерилізація – ґрунтується на відповідних державних програмах, має відкритий або прихований характер, передбачає хірургічну чи хімічну кастрацію. Відповідно до п. 6 ст. 7 Римського статуту Міжнародного кримінального суду, примусова стерилізація належить до злочинів проти людяності [21]. Найбільш резонансними за кількістю жертв та наслідками є програми примусової стерилізації в таких країнах, як Данія, Індія, Нідерланди, Китай, США, Німеччина, Перу, Швеція, Японія та інші. Зокрема, у 1933–1945 рр. у нацистській Німеччині було впроваджено програму «Євгеніка», яка мала на меті так зване «очищення» національної арійської раси. В ході реалізації цієї програми було примусово стерилізовано тисячі представників ромів, євреїв, людей з інвалідністю та інших категорій населення. У США у 1907–1981 рр. в окремих штатах (Нью-Йорк, Вірджинія, Каліфорнія та ін.) та у Швеції у 1934–1975 рр. примусово стерилізували людей з інвалідністю, осіб з розумовими

відхиленнями, представників етнічних меншин та інших соціально небажаних категорій.

4. Проблеми з репродуктивною функцією як побічний результат ядерних випробувань, що, на нашу думку, можна прирівняти до стерилізації значного відсотку населення певних країн чи їх частини. Наприклад, на території декількох атолів (наприклад, на атолі Бікіні та Енеуетак) Республіки Маршаллові острови в період з 1946 по 1958 р. США було проведено 67 випробувань ядерної зброї. Такі випробування мали негативний вплив на репродуктивне здоров'я населення Маршаллових островів, яке було піддано радіаційному опроміненню. Результатом опромінення стала в т. ч. і неможливість завагітніти в результаті зниження фертильності, порушення синтезу та рухливості сперматозоїдів, вроджені вади в новонароджених дітей, підвищений ризик ракових захворювань статевих органів, які можуть мати прямий вплив на репродуктивну систему.

5. Проведення експериментів над людьми в репродуктивній сфері. Наприклад, так званий Тускігійський сифілісний експеримент (1932–1972 рр., Служба суспільного здоров'я США) був спрямований на дослідження сифілісу та проводився над афроамериканськими чоловіками із сільських районів штату Алабама. Учасники експерименту, а по факту жертви, брали в ньому участь в обмін на обіцянку безкоштовного лікування сифілісу за умови, що вони дозволять науковцям спостерігати за природним розвитком захворювання. Слід зауважити, що учасникам експерименту не надавали адекватного лікування та не дозволяли отримувати таке лікування в інших лікувальних закладах. У результаті чого близько 82 % пацієнтів померло від сифілісу та його ускладнень, частина дружин учасників експерименту теж була заражена від чоловіків, близько 20 дітей народилися із вродженим сифілісом.

Висновки. Репродуктивне насильство як форма домашнього насильства посягає на приватні інтереси фізичних осіб у сфері планування сім'ї, можливості вирішувати щодо репродуктивного і сексуального здоров'я та власного тіла. Об'єктом репродуктивного насильства як форми домашнього насильства виступають репродуктивні права. Здебільшого жертвами репродуктивного насильства частіше стають жінки, але в окремих випадках – чоловіки теж.

Вияви репродуктивного насильства різноманітні та стосуються різних аспектів здоров'я, соціального та сімейного життя жертв, їх свободи вибору щодо реалізації репродуктивних прав та можуть виявлятися в таких формах:

1) контроль вагітності (контроль за менструальним циклом жінки та наполягання на візиті до гінеколога для контролю за овуляцією; моральний тиск та примус щодо народження або ненародження дитини; наполягання на стерилізації та вжитті протизаплідних засобів; відсутність доступу жінок до контрацептивних засобів; примус вчиняти аборт (у т. ч. і селективний) або заборона його проведення; нав'язливі запитання щодо планування народження дітей);

2) саботаж контролю народжуваності (відмова від контрацепції без відома партнера);

3) застосування традицій і практик, які завдають шкоди репродуктивному здоров'ю (жіноче обрізання, дитячі шлюби та ін.);

4) сексуальне насильство (сексуальний насильницький акт; сексуальне домагання; сексуальна жорстокість; сексуальні знущання через маніпуляції, контроль, алкогольне або наркотичне сп'яніння).

Складним залишається питання протидії репродуктивному насильству як формі домашнього насильства з боку держави та її відповідних інституцій, адже це сфера приватних інтересів, яка особливо регулюється відповідними нормами, що балансує на межі приватних та суспільних інтересів. Слід зауважити, що історія людства знає випадки, коли держави не тільки толерантно ставилися як до домашнього насильства в цілому, так і до репродуктивного насильства загалом, але й вчиняли акти такого насильства (наприклад, проект «Лебесборн» у нацистській Німеччині (середина XX ст.); часткова або повна заборона абортів (Ірландія 80-90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст., США 70–90-ті рр. XX ст. – поч. XXI ст. та Польща 20-ті рр. XXI ст.); примусова стерилізація; проблеми з репродуктивною функцією як побічний результат ядерних випробувань (67 випробувань ядерної зброї США у 1946–1958 рр. на атолах Маршаллових островів); проведення експериментів над людьми в репродуктивній сфері (Тус-

кігівський сифілісний експеримент, 1932–1972 рр., Служба суспільного здоров'я США) та ін.

Отже, практика репродуктивного насильства має складну історію як на державному рівні, так і на рівні малих соціальних груп (сім'ї, родини, громади), та й до сьогодні є доволі розповсюдженою у світі. А тому потребує більш дієвих методів її запобігання та подолання з боку таких соціальних інституцій, як держава (в особі відповідних державних органів), громадянське суспільство, міжнародні організації, судові та правоохоронні органи, медичні заклади тощо.

Список використаних джерел

1. Горностаї А. В. Окремі питання примусової стерилізації у проекті нового кримінального кодексу України. *Кримінальні правопорушення проти публічного здоров'я в проекті Кримінального кодексу України* : матеріали наук.-практ. вебінару (м. Харків, 25 травня 2021 р.) / уклад.: А. О. Гаркуша, Ю. Ю. Забуга, Т. О. Михайліченко; НДІ вивчення проблем злочинності ім. акад. В. В. Сташиса [та ін.]. Харків : Право, 2021. С. 34–37.

2. Дутко А. О., Заболотна М. Р. Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття та класифікація. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2016. № 3. С. 82–90.

3. Кенева О. О. Репродуктивні права жінок та їх законодавче регулювання в міжнародному праві. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 24. С. 139–147.

4. Політова А. С. Кримінальна відповідальність за репродуктивне насильство в умовах збройного конфлікту. *Завдання кримінального права в умовах надзвичайного стану* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 25-річчю утворення Національного університету «Одеська юридична академія» (м. Одеса, 9 грудня 2022 р.); уклад.: Є. Л. Стрельцов, В. П. Кедик; відп. редактор Є. Л. Стрельцов. Одеса, 2022. С. 87–90.

5. Сироїд Т. Л. Міжнародно-правові основи захисту сексуального та репродуктивного здоров'я жінок. *Juris Europensis Scientia*. 2020. Вип. 3. С. 151–155.

6. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок від 18.12.1979 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 25.04.2023).

7. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 25.04.2023).

8. ICPD. URL: <https://ukraine.unfpa.org/uk/ICPDPage> (дата звернення: 25.04.2023).

9. Репродуктивні права: межі втручання держави в приватність жінок. *ЮРФЕМ. ua*. URL: <https://jurfem.com.ua/reproduktyvni-prava-mezhi-vtruchannya-derzhavy-v-privatnist-zhinok-material/> (дата звернення: 25.04.2023).

10. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

11. Основи законодавства про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

12. Про затвердження Порядку надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 24.05.2013 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

13. Що таке жіноче обрізання та чому важливо про це говорити. WONDER. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

14. Конвенція про права дитини від 20.11.1989. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 25.04.2023).

15. Світова кампанія «Зупинимо дитячий шлюб». URL: <https://www.unfpa.org/child-marriage> (дата звернення: 25.04.2023).

16. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 25.04.2023).

17. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 25.04.2023).

18. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.04.2023).

19. Гавловська А. О., Стратонов В. М. Вплив релігійних норм та ідеології на права жінок і дітей в першій та другій третині ХХ ст. в Ірландії та нацистській Німеччині. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2022. Вип. 1. С. 5–10.

20. Гавловська А. О., Проценко М. В. Аборт як форма реалізації права репродуктивного вибору жінки: дослідження окремих аспектів повної або часткової заборони. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2022. Вип. 2. С. 16–21.

21. Римський статут Міжнародного кримінального суду від 17.07.1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 25.04.2023).

Tahiev S.,

Doctor of Sciences (Law), Associate Professor,
Honored Lawyer of Ukraine,
Head of the Department of Criminal,
Criminal and Executive Law and Criminology,
Academy of the State Penitentiary Service, Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0000-0001-9338-4792;

Havlovska A.,

PhD in Law, Associate Professor,
Deputy Head of the Department of National,
International Law and Law Enforcement,
Kherson State University, Kherson, Ukraine
ORCID: 0000-0002-7973-7560

REPRODUCTIVE VIOLENCE AS A FORM OF DOMESTIC VIOLENCE

The article covers the research of scientific-theoretical and applied aspects of reproductive violence as a form of domestic violence. The reproductive violence is noted to encroach on the private interests of individuals in the field of family planning, the ability to make decisions regarding reproductive and sexual health and their own bodies. The object of reproductive violence, as a form of domestic violence, is reproductive rights. In most cases, victims of reproductive violence are more often women, but in some cases, men too.

The article emphasizes the systematization of manifestations and forms of domestic violence, a more detailed analysis of the manifestations of individual forms of reproductive violence. In particular, such as:

1) pregnancy control (control of a woman's menstrual cycle and insistence on a visit to a gynecologist to control ovulation; moral pressure and coercion regarding the birth or non-birth of a child; insistence on sterilization and the use of contraceptives; women's lack of access to contraceptives; coercion to have an abortion (in including selective) or banning it; intrusive questions about planning the birth of children);

2) sabotage of birth control (refusal of contraception without the partner's knowledge);

3) the use of traditions and practices that harm reproductive health (female circumcision, child marriages, etc.);

4) *sexual violence (sexual harassment; sexual cruelty; sexual abuse through manipulation, control, alcohol or drug intoxication).*

The article showed examples from the history of mankind, when states not only tolerated domestic violence in general and reproductive violence in general, but also committed acts of such violence.

The issue of combating reproductive violence, as a form of domestic violence, by the state and its relevant institutions is separately characterized, because it is a sphere of private interests, which is especially regulated by the relevant norms, balancing on the border of private and public interests.

Key words: *reproductive violence, domestic violence, sexual violence, abortion, forced sterilization, reproductive rights, opposition, private interests, public interests.*

References

1. Hornostai, A. V. (2021), "Separate issues of forced sterilization in the project of the new criminal code of Ukraine", *Criminal offenses against public health in the draft Criminal Code of Ukraine* : scientific and practical materials webinar, Law, Kharkiv, pp. 34–37.

2. Dutko, A. O. and Zabolotna, M. R. (2016), "Reproductive rights of an individual: essence, concept and classification", *Scientific Bulletin of the Lviv State University of Internal Affairs*, № 3, pp. 82–90.

3. Keneva, O. O. (2020), "Reproductive rights of women and their legislative regulation in international law", *Almanac of international law*, Issue 24, pp. 139–147.

4. Politova, A. S. (2022), "Criminal responsibility for reproductive violence in the context of armed conflict", *Tasks of criminal law in the state of emergency* : materials of the international scientific and practical conference dedicated to the 25th anniversary of the establishment of the National University "Odesa Law Academy", National University "Odesa Law Academy", Odesa, pp. 87–90.

5. Syroid, T. L. (2020), "International legal basis for protection of women's sexual and reproductive health", *Juris Europensis Scientia*, Issue 3, pp. 151–155.

6. United Nations (1979), *United Nations Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women* : international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (accessed 25 April 2023).

7. United Nations (1966), *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights* : international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (accessed 25 April 2023).

8. ICPD, available at: <https://ukraine.unfpa.org/uk/ICPDPage> (accessed 25 April 2023).

9. Reproductive rights: the limits of state intervention in women's privacy, YURFEM.Ua, available at: <https://jurfem.com.ua/reproduktyvni->

[prava-mezhi-vtruchannya-derzhavy-v-pryvattnist-zhinok-material/](https://zakon.rada.gov.ua/prava-mezhi-vtruchannya-derzhavy-v-pryvattnist-zhinok-material/) (accessed 25 April 2023).

10. Ukraine (2003), *Civil Code of Ukraine*: Law of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (accessed 25 April 2023).

11. Ukraine (1992), *Basics of health care legislation*: Law of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (accessed 25 April 2023).

12. Ukraine (2013), *On the approval of the Procedure for providing complex medical care to a pregnant woman during an unwanted pregnancy, forms of primary accounting documentation and instructions for filling them out*: Order of the Ministry of Health of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> (accessed 25 April 2023).

13. What is female circumcision and why is it important to talk about it. WONDER, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1095-13#Text> (accessed 25 April 2023).

14. United Nations (1989), *Convention on the Rights of the Child*: international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (accessed 25 April 2023).

15. World campaign "Stop child marriage", available at: <https://www.unfpa.org/child-marriage> (accessed 25 April 2023).

16. United Nations (1966), *International Covenant on Civil and Political Rights*: international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (accessed 25 April 2023).

17. Council of Europe (1950), *Convention on the Protection of Human Rights and Fundamental Rights Freedoms*: international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (accessed 25 April 2023).

18. Ukraine (1996), *Constitution of Ukraine*: Law of Ukraine, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 25 April 2023).

19. Havlovska, A. O. and Stratonov, V. M. (2022), "The influence of religious norms and ideology on the rights of women and children in the first and second thirds of the 20th century. in Ireland and Nazi Germany", *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Legal Sciences"*, Issue 1, pp. 5–10.

20. Havlovska, A. O. and Protsenko, M. V. (2022), "Abortion as a form of exercising a woman's right to reproductive choice: a study of certain aspects of a full or partial ban", *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series "Legal Sciences"*, Issue 2, pp. 16–21.

21. United Nations (1998), *The Rome Statute of the International Criminal Court*: international document, available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (accessed 25 April 2023).